

Panun pakinaita

Eräs sanomalehdistön merkkipäivä.

Kuten toisaalla lehdessämme kerrotaan tulee tänään kuluneeksi talaluvuin 175 vuotta ensimmäisen suomalaisen sanomalehden ilmestymisestä, tosin ruotsinkielisen lehden, mutta suomalaisen kuitenkin. Ja, huomattakoon, jo tämä lehtykäinen, jonka etusivulla komeilivat, sinänsä muodostaen koko "etusivunjutun", sanat "Tidningar Utgifna Af Et Sällskap I Åbo, År 1771. Första årgongen. Åbo, Tryckt hos Joh. C. Frenckell", jo tämä ensimmäinen numero sisälsi myös suomenkielisen runon. Ilmeisesti Porthanin ajan hengen vaikutusta!

Tämän lehden sieluna olikin itse Henrik Gabriel Porthan, Suomen historian isä, joka siis ansaitsee myös Suomen sanomalehdistön isän kunnianimen. Laajemmassa mielessä oli lehden takana Turun yliopiston piirissä toimiva Aurora-seura, jonka osuus maamme kulttuurielämässä on varsin suureksi arvioitava, minkä puolesta jo nämä mainitut kaksi

"isyyttä" puhuvat. Porthanin ja hänen toimitustovereittensa tarkoitus tätä lehteä perustaessaan ja julkaislessaan lienee ollut sama kuin J. V. Snellmanin miehenikä myöhemmin: herättää ensin Suomen ruotsinkielinen kansastaan vieraantunut sivistyneistö tajuamaan kansallisuutensa ja sitten vasta ryhtyä toimittamaan sille suomenkielistä luettavaa. Tämän oletuksen puolesta puhuu nähdäkseni jo se, että lehden ensimmäinen numero sisälsi suomenkielisen runon, samoin se, että lehden samoin kuin seuran ohjelmaan kuului suomenkielen ja kansanrunouden tutkimus, ala, jolla silläkin Porthan tavallaan on ensimmäinen pätevä edustaja maassamme. Muistettakoon sitäpaitsi, että Porthan tajusi kansanrunouden merkityksen samankaisesti ja osittain ennenkin kuin monet tämän alan maailmankuulut tutkijat, kuten esim. Saksan Herder.

Tämä lehti ei ollut pitkäaikainen, kuten hyvin arvata saattaa, mutta

sen lakkaamiseen vaikutti, ei niinkään tilaajien puute, niin suuri kuin se olikin, ei myöskään harrastuksen ja innistuksen puute, vaan vuoden 1785 säädös, että vain kirjanpainajilla oli oikeus julkaista lehteä: Frenckell anoi kustannusoikeutta, mutta ei saanut sitä, eikä sitäpaitsi Porthania kiinnostanutkaan tällainen riippuvaisuussuhde.

Tämä turkulaisromantiikka, joka oli jossain määrin käytännöllistä isänmaallisuutta ja idealismia, aiheutti myös ensimmäisen suomenkielisen lehden, Antti Lizeliuksen Suomenkieliset Tietosanomalehden synnyn 1776.

Suomen ensimmäisen sanomalehden Porthanin aikaisista ja lähinnä hänen jälkeisistään toimittajista mainittakoon Pietari Kalm, J. H. Kellgren, Jakob Tengström ja F. M. Franzen, joten meillä oululaisilla on kunnia jo näin varhaisessa vaiheessa päästä osallisiksi näistä vanhoista perinteistä. Franzen ei kuitenkaan ollut tämän ensimmäisen lehden, vaan sen työn melkein suoranaisen jatkajan, Åbo Tidningarin, toimittaja, Tuleva runopiispa oli siihen aikaan 22-vuotias dosentti ja lupaava runoilija.

Kuten edellisessä pakinassani mainitsin, niin Oulun omatkin sanoma-

lehtiperinteet ovat vanhat. Kannattaa rykäistä, kun perinnerikas kaupunkimme tällä alalla, suomenkielisten sanomalehtien ilmestymispaikkakuntana, on peräti toisella tilalla Oulun Wiikko-Sanomien ansiosta. Niinpä nykyisen pääkaupunkimme, Helsingin, ensimmäinen suomenkielinen sanomalehti, Hengellisiä Sanomia, alkoi ilmestyä vasta 1836 ja oli sekin vain samannimisen ruotsinkielisen lehden suomennosta.

Oulun Wiikko-Sanomien ensimmäinen ilmestymisvaihe kesti 1829—34, toinen 1836—37, kolmas 1840—41 ja neljäs 1852—79, joten lujille se otti, mutta hyvä siitä lopulta tuli. Sääli vain, että tämän lehden annettiin nukahtaa, vaikka on tiedossa, että eräät esim. silloista nuorta Kaikua hyvin lähellä olleet miehet, kuten rehtori Maunu Rosendal, olivat puuhassa uuden hengen puhaltamiseksi "vanhukseen". Olisipa suojea sallimus järjestänyt niin, että meidän perustajamme, K. F. Kivekäs, olisi saanut lehden haltuunsa ja alkanut toimittaa sitä tunnettuun reippaaseen tyyliinsä!

(Jatkuu)

P a n u.